

بررسی انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان نظامی مجتمع دانشگاهی امیرالمؤمنین (ع) و عوامل مؤثر بر آن

Investigating the Academic motivations of Amir-al-Momenins University military students and its effective factors Complex

محمدحسین علیخانی*

Abstract

Introduction: The great and effective works can be performed through outstanding and powerful motivations. Existence of various obstacles might reduce amount of motivation and efforts. In this study, the academic motivations of the students of Amir-al-Momenin University Complex and its effective factors have been examined.

Method: This research utilized qualitative and quantitative methods. In the first step, a sample of 271 students were randomly identified. In the second step, a sample of 50 students were intentionally selected. The tools were researcher-made questionnaires and semi-structured interviews. Content Validity of the questionnaire is confirmed by the experts, and its reliability is calculated through Cronbach's alpha Kranbakh test. The reliability was 0.91. Moreover, the validity and reliability of interviews were confirmed by qualitative methods. Quantitative data were analyzed through descriptive and inferential statistics. Qualitative data were analyzed through qualitative research techniques.

Results: The most important motivations of the students consists of growth and achievement, self actualization and interest. Social motivations and respect were at the average level whereas career motivations and fight were lower than average. The relationships between academic motivation, marital status, academic courses, age and background were statistically significant. The motivations of students from different faculties were not meaningful while motivations of B.A. students were higher than the other students.

Discussion: Research findings show that some of students traits, curricula, subject matters, Faculties teaching methods, quality of relationship, instructional and noninstructional facilities, are effective in students' academic motives.

keywords: Academic Motivation, Self Actualization or Perfectionism, Respect, Achievement, interests, and Fight.

چکیده

مقدمه: کارهای خوب و بزرگ فقط با انگیزه‌های ممتاز و قوی انجام می‌گیرد. وجود موانع گوناگون می‌تواند میزان انگیزه و تلاش برای رسیدن به نتایج مطلوب را کاهش دهد. در این پژوهش انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان نظامی و عوامل مؤثر بر آنها در مجتمع دانشگاهی امیرالمؤمنین (ع) مورد بررسی قرار گرفت.

روش: این پژوهش با استفاده از روش‌های تحقیق توصیفی و کیفی انجام شد. از میان جامعه آماری دانشجویان در مرحله اول ۲۷۱ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای؛ و در مرحله دوم ۵۰ نفر به صورت هدفمند به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارها پرسشنامه محقق ساخته و مصاحبه نیمه سازمان یافته بودند که روایی محتوایی پرسش نامه از سوی خبرگان تأیید و اعتبار آن از طریق آزمون کرونباخ ۰/۹۱ محاسبه گردید. روایی و اعتبار مصاحبه‌ها نیز با روش‌های کیفی تأیید شد. داده‌های کمی با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی و استنباطی و یافته‌های کیفی مطابق فنون پژوهش‌های کیفی تحلیل گردید.

نتایج: مهم‌ترین انگیزه‌های دانشجویان در زمینه‌های رشد و پیشرفت، کمال‌خواهی و علائق بوده است. انگیزه‌های اجتماعی و احترام در حد متوسط و انگیزه‌های شغلی و مقابله، پایین‌تر از متوسط بوده است. رابطه بین انگیزه‌های تحصیلی با متغیرهای تأهل، دوره تحصیلی، سن و سابقه از لحاظ آماری معنادار بوده است. انگیزه‌های دانشجویان دانشکده‌های مختلف تفاوت معناداری نداشته، اما انگیزه‌های دانشجویان کارشناسی نسبت به سایر دانشجویان قوی‌تر بوده است.

بحث: بر اساس یافته‌ها برخی از ویژگی‌های دانشجویان، برنامه‌های آموزشی، موضوعات درسی، روش تدریس اساتید، کیفیت روابط و مناسبات، امکانات آموزشی و غیر آموزشی بر انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان تأثیرگذار بوده‌اند.

کلید واژه‌ها: انگیزه تحصیلی، انگیزه‌های کمال‌خواهی، احترام، پیشرفت، علائق و مقابله.

مقدمه

وجود انگیزه برای انجام هر کاری لازم است. از جمله مهم ترین فعالیت‌های انسان یادگیری است که کلید اصلی آن انگیزه است (راش^۱، ۱۹۹۴). نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بخش اعظم یادگیری‌های افراد تحت تأثیر انگیزه‌های آنان است (میرکمالی، ۱۳۸۵). انگیزه پیشرفت موقعیت‌های گوناگونی را در بر می‌گیرد. انگیزه پیشرفت در موقعیت‌های تحصیلی را انگیزه تحصیلی گویند. انگیزه تحصیلی موجب شدت، هدایت، حفظ و تداوم فعالیت‌های یادگیرنده می‌شود. افرادی که نیروی انگیزشی قوی دارند در مقایسه با افرادی که از توانایی و بهره هوشی بالا ولی نیروی انگیزشی ضعیف برخوردارند، عملکرد بهتر و پیشرفت تحصیلی بیشتری دارند (پارسا، ۱۳۷۲). با وجود آنکه توانایی و انگیزش دو عنصر کلیدی برای فعالیت و موفقیت در همه سازمان‌ها و در زمینه‌های مختلف محسوب می‌گردد، در مراکز آموزشی عملاً از طریق آموزش‌های مختلف ایجاد و تقویت توانایی‌های افراد به خوبی مورد توجه قرار گرفته؛ اما متأسفانه در زمینه شناسایی، ایجاد و تقویت نیروی انگیزشی فراگیران، که از اصول اساسی برای کسب موفقیت است تلاش‌های قابل توجهی صورت نمی‌گیرد. فلسفه انگیزه بسیار پیچیده است. مطالعات انجام شده پیرامون انگیزه تحصیلی عمدتاً جنبه نظری داشته، در سازمان‌های غیر نظامی و از طریق روش‌های کمی انجام گرفته است، لذا نمی‌تواند الگوی فراگیری برای تمامی سازمان‌ها و در شرایط مختلف باشد. از طرف دیگر متأسفانه کاهش انگیزه تحصیلی در میان دانشجویان دانشگاه‌ها به صورت یک اپیدمی نامحسوس در آمده، که این مساله می‌تواند پیشرفت جامعه را تحت تأثیر قرار دهد. مک کلند^۲ (۱۹۸۹) بر این باور است که آینده هر جامعه ایی، وابسته به سطح انگیزه پیشرفت فعلی دانش آموزان آن جامعه است (منظری توکلی، ۱۳۷۵). انگیزه‌های تحصیلی قوی در دانشجویان به ویژه در مراکز آموزشی نظامی از ضروریات رشد و پیشرفت و صیانت همه جانبه از هر جامعه ای محسوب می‌گردد. وجود

موانع گوناگون می‌تواند میزان انگیزه و تلاش برای یادگیری علوم و فنون نظامی و رسیدن به نتایج مطلوب را در دانشجویان این مراکز کاهش دهد. لذا لازم است با انجام پژوهش‌های کمی و کیفی، و مستند سازی علمی و دقیق انگیزه‌ها و عوامل مؤثر بر آن، بستر مناسبی برای تقویت انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان و افزایش کارایی و اثربخشی نظام آموزشی فراهم نمود. بنابراین مسأله اصلی این پژوهش شناسایی انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان و برخی از عوامل مؤثر بر آنها به منظور ارائه راهکارهایی برای تقویت انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان مجتمع دانشگاهی امیرالمومنین (ع) می‌باشد.

در زمینه انگیزش نظریه‌های متعددی ارائه شده است که اکثر آنها را می‌توان در قالب نظریه‌های محتوایی شامل انگیزه‌های فردی و نظام‌های طبقه‌بندی نیازها و نظریه‌های فرایندی طبقه بندی کرد (میچل^۳، ۱۳۷۳؛ هرسی و بلانچارد^۴، ۱۳۸۱). نظریه‌های محتوایی بیشتر بر مسائل درونی انسان تأکید دارند و در جستجوی عواملی هستند که رفتار افراد را برای انجام کار بر می‌انگیزانند. تمرکز این نظریه‌ها بر شناخت نیازهای افراد و چگونگی تأمین آن‌هاست. نظریه‌های فرایندی فرایندهای رفتاری افراد و چگونگی ایجاد انگیزه و مراحل آن را که اتفاق می‌افتد تا فردی برانگیخته شود را مورد توجه قرار می‌دهند (نائلی، ۱۳۷۳؛ فیضی، ۱۳۷۹؛ احمدی، ۱۳۸۳). برای اعمال نظریه‌های انگیزشی به صورت اثر بخش لازم است آنها را با نگاه سیستمی، به صورت ترکیبی و متناسب با متغیرهای گوناگون فردی و محیطی مورد استفاده قرار داد، زیرا نظریه‌های انگیزشی مکمل یکدیگر هستند.

پژوهش‌های انجام گرفته پیرامون انگیزش، اغلب به بررسی رابطه انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی پرداخته اند (قاسمی پیر بلوطی، ۱۳۷۴؛ منظری توکلی، ۱۳۷۵؛ قاجارگر، ۱۳۷۳ و باقری، ۱۳۷۲). برخی نیز به ایجاد انگیزه در دانش آموزان توجه کرده اند (اطهری

3 - Michel.
4 - Hersey & Blanchard.

1 - Rush.
2 - Maccllelland.

راد، ۱۳۷۱؛ نریمانی، ۱۳۷۲ و بحرانی، ۱۳۸۴؛ برینزما^۱، ۲۰۰۴).

در تحقیق مولوی و همکاران (۱۳۸۶) مشخص گردید که از مجموع ۱۱ متغیر مورد مطالعه به ترتیب ۵ متغیر، امید به آینده ۹۰ درصد، عزت نفس ۱۲ درصد، کیفیت عوامل آموزشی ۱۱ درصد، وضعیت تأهل ۴۰ درصد، میزان درآمد خانواده ۷۰ درصد، می‌تواند علل کاهش انگیزه تحصیلی را تبیین کند. در تحقیق دیگری که برای تدوین مقیاس انگیزش تحصیلی از هشت نظریه انگیزش استفاده شده است، نتایج نشان داد که تفاوت در انگیزش تحصیلی نشانگر اختلاف در ویژگی‌های شخصیتی، شناخت‌ها، باورها، نگرش‌ها، اسنادها، توانمندی‌ها، انتظارات، کفایت‌ها و ارزش‌گذاری بر دانش اندوزی است (عبد خدایی و همکاران، ۱۳۸۶). نتایج پژوهش مظلومی و همکاران (۱۳۸۹) نشان داد که ۳۲/۴ درصد از دانشجویان از انگیزش تحصیلی متوسطی برخوردار هستند. همچنین بین میزان ساعات مطالعه درسی و انگیزش تحصیلی همبستگی معناداری وجود داشت. نتایج همچنین نشان داد که ۳۳ درصد دانشجویان، عدم امنیت شغلی در آینده و ۲۹ درصد از آنان عدم علاقه به رشته تحصیلی را مهمترین عامل کاهش انگیزه تحصیلی می‌دانستند. نتایج تحقیق روحی و همکاران (۱۳۸۶) نشان داد که، دانشجوی کاملاً بدون انگیزه تحصیلی وجود ندارد. ۵۲/۵ درصد، انگیزه بالا و ۴۶/۹ درصد انگیزه تحصیلی کم و متوسط داشته‌اند. بین انگیزه تحصیلی با عوامل چهارگانه (رفاه دانشجویی، آموزش دانشکده، مراکز آموزشی، بهداشتی، درمانی و آینده شغلی) رابطه مستقیم، ضعیف و معنی داری وجود داشته است. همچنین متغیرهای جنسیت و رشته تحصیلی بر انگیزه تحصیلی تأثیری نداشته و عوامل انگیزشی رقابت جویی و پاداش‌های مالی به ترتیب از کمترین و بیشترین توان انگیزشی برخوردار بوده‌اند. در پژوهش یوسفی و همکاران (۱۳۸۸) نمره کل انگیزش دانشجویان نسبتاً خوب بوده است. انگیزه علاقه به تکلیف و پس از آن کوشش، رقابت جویی، قدرت

اجتماعی، پیوستگی، علاقه اجتماعی، کسب ستایش و نمونه بودن به ترتیب بالاترین میانگین‌ها را داشته‌اند. نتایج تحقیق بحرانی (۱۳۸۴) نشان داد که دانش‌آموزان ایرانی، از انگیزه تحصیلی بالاتر از متوسط برخوردارند و مشوق‌های درونی و بیرونی، سهم یکسانی در انگیزه تحصیلی آنان دارند. نتایج همچنین نشان داد که دورنمای رشته تحصیلی از دید دانش‌آموزان، جنسیت، معدل نمرات درسی و میانگین تحصیلات پدر و مادر، از جمله مهمترین عوامل پیش‌بینی‌کننده انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه به حساب می‌آیند. بحرانی همچنین در پژوهش دیگری به این نتیجه رسید که عوامل مربوط به انگیزش درونی تقریباً دو برابر عوامل مربوط به انگیزش بیرونی در انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی تأثیرگذار بوده است (بحرانی، ۱۳۸۸).

پژوهش نیک صالحی (۱۳۸۶) نشان داد که اطمینان از آینده شغلی عامل موثری در تصور از خود، اعتماد به نفس، نگرش به مسائل اجتماعی و انگیزش تحصیلی دانشجویان بوده است. این تحقیق نشان داد که میزان انگیزه تحصیلی در میان دانشجویان بورسیه بیشتر از دانشجویان غیر بورسیه است. پژوهش مختاری (۱۳۸۱) نشان داد که بین انگیزش پیشرفت تحصیلی با جو کلاس، سبک رهبری مدیر، طبقه اجتماعی دانش‌آموز، ارزش‌های دانش‌آموزان در ابعاد علمی، خانوادگی، مالی و حرفه‌ای رابطه معنا دار وجود دارد. مطالعه جمشیدی (۱۳۷۶) نشان داد که عوامل انگیزشی هدف-مداری، گرایش به کار و وظیفه و پیشرفت، از توان انگیزشی بالا و عوامل رقابت جویی و پاداش‌های مالی از توان انگیزشی خیلی پایینی برخوردار بودند. پژوهش شاهسونی (۱۳۸۳) نشان داد که به ترتیب عوامل آموزشی (رابطه عاطفی درون مدرسه، روش تدریس و آراستگی ظاهری دبیر، سیستم تنبیه) و عوامل اجتماعی (پاداش‌های اجتماعی، گروه‌های مرجع دانش‌آموزی، نظام ارزشی جامعه و رسانه‌ها) بیشترین رابطه معنی دار را با انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان داشته‌اند. دو متغیر (ساختار کلاس درس و اسنادهای دبیران و در انتها گروه همسالان) رابطه زیادی با انگیزه پیشرفت تحصیلی

تحصیلی و عوامل تأثیر گذار بر آنها مورد بررسی قرار گرفت. پس از تأیید روایی صوری و محتوایی از سوی خبرگان پرسش نامه اصلی اجرا و ضریب اعتبار آلفای کرونباخ ۰/۹۱ برای آن محاسبه گردید.

یافته‌های حاصل از پرسش نامه‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS و شاخص‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و شاخص‌های آمار استنباطی (آماره‌های آزمون t تک نمونه‌ای، آزمون فریدمن، آلفای کرونباخ^۲، آزمون t مستقل، تحلیل واریانس، تحلیل عاملی و ضریب همبستگی پیرسون) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها نیز متناسب با روش‌های علمی تحلیل کیفی انجام شد. روایی و اعتبار مصاحبه‌ها و نتایج حاصل از آن‌ها نیز مطابق با فنون پژوهش‌های کیفی تأیید گردید. میزان همخوانی نتایج مصاحبه‌ها با داده‌های پرسشنامه‌ها، روایی تفسیر^۳ یافته‌ها و پاسخ‌ها، درج کامل اظهار نظرهای دانشجویان در گزارش اصلی پژوهش، انجام همه مصاحبه‌ها توسط پژوهشگر برای اعمال روند یکسان در انجام مصاحبه‌ها و نتیجه‌گیری بهتر، و استفاده از نظرات متخصصان برای تفسیر و نتیجه‌گیری یافته‌ها از مهمترین عوامل مؤید روایی و اعتبار مصاحبه‌ها و نتایج حاصل از آن بودند. پس از جمع‌آوری کامل پرسش نامه‌ها و تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از آن، مصاحبه‌ها در جوی کاملاً دوستانه، و توأم با اعتماد، انجام شد و دانشجویان با همکاری بسیار خوب خود به راحتی عقاید و نظرات خود را مطرح کردند. نتایج نیز با رضایت و احترام به حقوق پاسخگویان و بدون ذکر اسامی ثبت گردید.

اصولاً یکی از محاسن مصاحبه، بالا بودن اعتبار اطلاعات به دلیل حضور مصاحبه‌گر و انعطاف‌پذیری در جریان مصاحبه است. در جمع‌آوری اطلاعات از طریق مصاحبه، محقق می‌تواند آزمودنی را در دادن پاسخ بیشتر تحریک کند و اگر آزمودنی سؤالی را نفهمید آن را برایش توضیح دهد. در این جریان پژوهشگر مشخص می‌کند

نداشته‌اند. در پژوهش صبایی (۱۳۸۳) مشخص گردید که عوامل فرهنگی مانند مدیران، معلمان و مبلغین مذهبی مدرسه، کتابخانه‌ها، سالن مطالعه و مساجد؛ عوامل اجتماعی مانند بیکاری، اعتیاد، تبعیض‌ها و اجرای قوانین؛ عوامل فردی مانند هوش، استعداد، وضعیت جسمانی و خصوصیات اخلاقی و عوامل خانوادگی مانند تحصیلات پدر و مادر، شغل و وضعیت اقتصادی آنها به میزان زیاد در تقویت انگیزه دانش‌آموزان مؤثر است. از طرف دیگر حجم زیاد کتب درسی به میزان خیلی زیاد در کاهش انگیزه دانش‌آموزان دوره متوسطه مؤثر می‌باشد. در تحقیق قاجارگر (۱۳۷۳) این نتیجه حاصل شد که افت تحصیلی دانش‌آموزان با بی‌علاقگی و کاهش انگیزه تحصیلی آنان رابطه معنا داری داشته است. تحقیق حسینی طباطبایی و قدیمی مقدم (۱۳۸۶) نشان داد که بین پیشرفت تحصیلی و سه متغیر انگیزه تحصیلی، نگرش به تحصیل و اعتماد به نفس همبستگی معنادار وجود دارد.

روش

در این پژوهش به منظور شناسایی انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان و ارائه راهکارهایی برای تقویت انگیزه‌های تحصیلی از روش تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی و روش تحقیق کیفی استفاده شده است (مارشال^۱، ۱۳۷۷). جامعه آماری، دانشجویان دوره‌های مقدماتی، عالی و کارشناسی دانشکده‌های مختلف مجتمع دانشگاهی امیرالمؤمنین (ع) در سال تحصیلی (۸۸-۸۹) بود. حجم نمونه آزمایشی ۲۰ نفر بود که پس از محاسبه واریانس پرسشنامه‌های مقدماتی با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه اصلی محاسبه گردید. با توجه به اینکه جامعه آماری دارای ساخت همگن و متجانس نبود. در مرحله اول ۲۷۱ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم؛ و در مرحله دوم ۵۰ نفر به صورت هدفمند انتخاب و با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته و مصاحبه نیمه سازمان یافته انفرادی و گروهی نظرات آنان در مورد انگیزه‌های

2 - Cronbachs Alpha.

3 - Validity Interpretation.

1 - Marshal.

که کدامیک از پاسخها «روا» و مربوط به سؤال‌های پژوهشی است.

نکته مهم این است که هدف از بکارگیری روش‌های کیفی تعمیم یافته‌ها به جامعه مورد مطالعه نیست، اما اعمال این روش نه تنها می‌تواند کاستی‌های مربوط به روش‌های کمی را خنثی نماید، بلکه مناسب‌ترین روش برای کشف پدیده‌های ناشناخته، درونی و غیر ملموس محسوب می‌گردد (مارشال، ۱۳۷۷).

جدول ۳- توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب وضعیت تاهل

وضعیت تاهل	فراوانی	درصد
مجرد	۱۲۴	۴۵/۷
متاهل	۱۴۶	۵۳/۹
بدون جواب	۱	۰/۴
تعداد کل	۲۷۱	۱۰۰

جدول (۳) نشان می‌دهد که ۴۵/۷ درصد دانشجویان مجرد و ۵۳/۹ درصد آنها متأهل هستند.

یافته‌ها

۱- توصیف ویژگی‌های افراد نمونه

جدول ۱- توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب سن

سن به سال	فراوانی	درصد
۲۰ تا ۲۵ سال	۱۴۸	۵۴/۷
۲۵ تا ۳۰ سال	۷۴	۲۷/۲
۳۰ تا ۴۰ سال	۳۸	۱۴
۴۰ به بالا	۷	۲/۶
بدون جواب	۴	۱/۵
تعداد کل	۲۷۱	۱۰۰

جدول (۱) نشان می‌دهد که ۸۱/۹ درصد دانشجویان سنین ۲۰ الی ۳۰ سال و ۱۶/۶ درصد ۳۰ سال به بالا دارند.

جدول ۲- توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب سابقه خدمت

سابقه به سال	فراوانی	درصد
۱ تا ۵ سال	۱۶۸	۶۲
۵ تا ۱۰ سال	۴۵	۱۶/۶
۱۰ تا ۲۰ سال	۴۱	۱۵/۱
۲۰ تا ۳۰ سال	۱۴	۵/۲
بدون جواب	۳	۱/۱
تعداد کل	۲۷۱	۱۰۰

جدول (۲) نشان می‌دهد که ۷۸/۶ درصد دانشجویان ۱۰ سال و کمتر، و ۲۰/۳ درصد بین ۱۰ تا ۳۰ سال سابقه خدمت دارند.

جدول ۴- توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب دوره تحصیلی

دوره تحصیلی	فراوانی	درصد
کارشناسی	۱۸۲	۶۷/۲
مقدماتی	۳۷	۱۳/۶
عالی	۵۲	۱۹/۲
کل	۲۷۱	۱۰۰

جدول (۴) نشان می‌دهد که ۶۷/۲ درصد دانشجویان در دوره‌های کارشناسی و ۳۲/۸ درصد در دوره‌های مقدماتی و عالی در حال تحصیل هستند.

۲- الف- براساس نتایج تحلیل عاملی، سؤال‌های عوامل چرخش داده شده در شش گروه، انگیزه‌های شغلی و اجتماعی، کمال خواهی، احترام، رشد و پیشرفت، علاقه و مقابله قرارگرفتند (راس و آلتمایر، ۱۳۸۵). داده‌ها بیانگر آن است که انگیزه‌های شغلی و اجتماعی با ۱۵/۸۱ درصد بیشترین تبیین واریانس انگیزه‌ها و انگیزه‌های مقابله با ۷/۵ درصد کمترین تبیین واریانس انگیزه‌ها را در میان عوامل شش گانه به خود اختصاص داده اند. در مجموع شش عامل مذکور ۶۶/۶۴ درصد واریانس انگیزه‌ها را تبیین می‌کنند.

ب- نتایج آزمون t تک متغیره نشان داد که از نظر دانشجویان انگیزه‌های کمال خواهی، رشد و پیشرفت و

علائق در سطح بالاتر از متوسط؛ انگیزه‌های اجتماعی و احترام در حد متوسط و انگیزه‌های شغلی و مقابله پایین‌تر از متوسط توصیف شده است.

جدول ۵- ترتیب اهمیت انگیزه‌ها براساس میانگین رتبه از نظر دانشجویان

رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	انگیزه	میانگین رتبه‌ها	رتبه‌ها
۱	۱۷/۹۴	۱۴	امنیت شغلی	۱۳/۶۱
۲	۱۷/۵۱	۱۵	کسب شأن اجتماعی بالاتر	۱۳/۱۱
۳	۱۶/۷۹	۱۶	کسب احترام بیشتر	۱۲/۷۱
۴	۱۶/۶۱	۱۷	کسب درآمد بیشتر	۱۱/۹۲
۵	۱۶/۶۰	۱۸	کسب مزایای شغلی مانند: بیمه، بازنشستگی	۱۱/۶۱
۶	۱۶/۰۸	۱۹	رسیدن به چیزهایی که لازمه زندگی است	۱۱/۲۸
۷	۱۵/۵۱	۲۰	رسیدن به آسایش و رفاه	۱۰/۶۸
۸	۱۵/۴۰	۲۱	رقابت با اقوام و دوستان	۸/۶۵
۹	۱۵/۳۶	۲۲	خود را نشان دادن	۷/۸۳
۱۰	۱۴/۵۶	۲۳	کسب شهرت در بین فامیل	۷/۲۴
۱۱	۱۴/۴۸	۲۴	فرار از مشکلات زندگی	۵/۶۳
۱۲	۱۴/۴۵	۲۵	پر کردن اوقات فراغت	۵/۴۴
۱۳	۱۳/۹۸		داشتن زندگی رضایت بخش	

انگیزه‌های مقابله به عنوان کم اهمیت ترین انگیزه‌ها توصیف شده اند.

ج- نتایج آزمون t مستقل نشان داد که بین انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان متأهل و مجرد، در اکثر موارد تفاوت معناداری وجود داشته است. مقایسه میانگین‌ها نشان داد که انگیزه‌های دانشجویان مجرد قوی‌تر از دانشجویان متأهل بوده است.

داده‌های جدول (۵) نشان می‌دهد که بیشترین میانگین رتبه‌ها مربوط به انگیزه رشد و پیشرفت شخصی (۱۷/۹۴) و کمترین میانگین رتبه‌ها مربوط به انگیزه پرکردن اوقات فراغت (۵/۴۴) بوده است. اولویت‌های اول، دوم و سوم انگیزه‌های تحصیلی از نظر دانشجویان به ترتیب در زمینه‌های رشد و پیشرفت، کمال خواهی و علائق بوده است، اولویت‌های چهارم تا دهم نیز جزء انگیزه‌های رشد و پیشرفت، خود شکوفایی و علائق بوده است. برخی از انگیزه‌های اجتماعی، شغلی و کسب احترام در حد متوسط، سایر انگیزه‌های شغلی و

جدول ۶- خلاصه نتایج آزمون آمستقل عوامل انگیزشی بر حسب تأهل

سطح معناداری	df	t	سطح معناداری	f	انحراف معیار	میانگین	تعداد	تاهل	انگیزه‌ها	شماره
۰/۰۰۱ (*)	۲۶۸	۳/۳۸۵	۰/۰۰۴	۸/۴۲۳	۰/۹۷۲۵۸	۳/۲۳۹۲	۱۲۴	مجرد	انگیزه‌های شغلی و اجتماعی	۱
۰/۰۰۱ (*)	۲۶۶/۹۰۹	۳/۴۴۷						۱/۲۲۲۲۶		
۰/۱۸۳	۲۶۸	۱/۳۳۶	۰/۰۵۳	۳/۷۶۳	۰/۸۹۶۶۵	۳/۵۱۴۸	۱۲۴	مجرد	انگیزه‌های کمال خواهی	۲
۰/۱۷۷	۲۶۷/۹۶۴	۱/۳۵۵						۱/۰۶۸۸۰		
۰/۰۰۰ (**)	۲۶۸	۴/۲۳۴	۰/۰۰۵	۸/۱۱۶	۱/۰۶۵۱۴	۲/۸۱۰۵	۱۲۴	مجرد	انگیزه‌های احترام	۳
۰/۰۰۰ (**)	۲۶۷/۷۷۴	۴/۳۰۰						۱/۲۹۲۱۴		
۰/۴۷۱	۲۶۸	۰/۷۲۲	۰/۱۱۶	۲/۴۸۸	۰/۸۶۶۰۱	۳/۷۵۵۴	۱۲۴	مجرد	انگیزه‌های رشد	۴
۰/۴۶۷	۲۶۷/۵۲۸	۰/۷۲۹						۰/۹۷۸۲۸		
۰/۶۱۳	۲۶۷	-۰/۵۰۷	۰/۸۲۹	۰/۰۴۷	۰/۹۹۳۰۶	۳/۵۹۱۴	۱۲۴	مجرد	انگیزه‌های علائق	۵
۰/۶۱۳	۲۶۰/۲۹۸	-۰/۵۰۷						۰/۹۸۹۸۲		
۰/۰۰۰ (**)	۲۶۸	۴/۸۱۴	۰/۲۸۵	۱/۱۴۹	۱/۰۲۱۰۹	۱/۸۶۰۲	۱۲۴	مجرد	انگیزه‌های مقابله	۶
۰/۰۰۰ (**)	۲۶۵/۷۶۳	۴/۸۴۳						۱/۰۹۷۶۶		

علامت دو ستاره در سطح $p < 0/01$ و یک ستاره در سطح $p < 0/05$ معنادار هستند.

دانشجویان هر دو گروه در سطح بالاتر از متوسط توصیف شده است.

د- مقایسه نتایج نشان داد که قوی ترین انگیزه، رشد و پیشرفت با ۸۴/۶ درصد و میانگین ۴/۱۹ در دانشجویان کارشناسی و ضعیف ترین انگیزه، فرار از مشکلات زندگی با ۸۲/۷ درصد و میانگین ۰/۵۸ در دانشجویان دوره عالی بوده است.

نتایج جدول (۶) نشان می‌دهد که بین انگیزه‌های شغلی و اجتماعی، احترام و مقابله با متغیر تأهل، تفاوت معناداری در سطح $p < 0/01$ وجود دارد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که انگیزه‌های مذکور در دانشجویان مجرد قوی‌تر از دانشجویان متأهل بوده است. متغیر تأهل در انگیزه‌های کمال خواهی، رشد و پیشرفت و علائق تاثیر گذار نبوده و این انگیزه‌ها از نظر

جدول ۷- خلاصه نتایج تحلیل واریانس (آنوا) مقایسه عوامل انگیزشی بر حسب دوره

سطح معناداری	f	انحراف معیار	میانگین	تعداد	دوره	انگیزه‌ها
۰/۰۰۰ (**)	۲۹/۳۲۲	۰/۹۲۵۴۹	۳/۲۹۶۷	۱۸۲	کارشناسی	انگیزه‌های شغلی و اجتماعی
		۱/۲۲۱۲۵	۲/۷۶۵۸	۳۷	مقدماتی	
		۱/۲۲۱۸۳	۲/۰۷۶۹	۵۲	عالی	
		۱/۱۳۳۹۸	۲/۹۹۰۲	۲۷۱	کل	
۰/۰۰۰ (**)	۲۵/۸۵۸	۰/۷۶۱۳۵	۳/۶۹۱۴	۱۸۲	کارشناسی	انگیزه‌های کمال خواهی
		۱/۱۶۶۶۳	۳/۱۷۵۷	۳۷	مقدماتی	
		۱/۱۶۸۰۱	۲/۶۹۲۳	۵۲	عالی	
		۰/۹۹۳۷۱	۳/۴۲۹۳	۲۷۱	کل	
۰/۰۰۰ (**)	۳۳/۵۰۲	۱/۰۱۷۳۵	۲/۸۱۰۴	۱۸۲	کارشناسی	انگیزه‌های احترام
		۱/۴۲۸۴۱	۲/۳۷۸۴	۳۷	مقدماتی	
		۱/۱۳۲۵۷	۱/۳۹۴۲	۵۲	عالی	
		۱/۲۲۸۹۲	۲/۴۷۹۷	۲۷۱	کل	
۰/۰۰۰ (**)	۱۶/۴۳۰	۰/۷۶۶۱۸	۳/۹۲۱۲	۱۸۲	کارشناسی	انگیزه‌های رشد و پیشرفت
		۱/۱۱۲۲۴	۳/۴۱۴۴	۳۷	مقدماتی	
		۰/۹۸۸۷۱	۳/۱۹۲۳	۵۲	عالی	
		۰/۹۲۶۰۶	۲/۷۱۲۲	۲۷۱	کل	
۰/۱۱۳	۲/۱۹۷	۰/۹۳۹۱۷	۳/۷۱۰۶	۱۸۲	کارشناسی	انگیزه‌های علائق
		۱/۰۷۴۸۶	۳/۳۷۸۴	۳۷	مقدماتی	
		۱/۰۷۳۶۳	۳/۵۰۹۸	۵۲	عالی	
		۰/۹۸۹۰۴	۳/۶۲۷۲	۲۷۱	کل	
۰/۰۰۰ (**)	۱۰/۸۵۶	۱/۰۷۱۱۱	۱/۶۴۱۰	۱۸۲	کارشناسی	انگیزه‌های مقابله
		۱/۱۵۰۷۹	۱/۸۱۰۸	۳۷	مقدماتی	
		۰/۹۸۷۶۷	۰/۹۱۶۷	۵۲	عالی	
		۱/۱۰۵۲۱	۱/۵۲۵۲	۲۷۱	کل	

علامت دو ستاره در سطح $p < 0/01$ و یک ستاره در سطح $p < 0/05$ معنادار هستند.

داد که بین عوامل انگیزشی شش‌گانه و دوره تحصیلی تفاوت معناداری در سطح $p < 0/01$ وجود دارد. ه- خلاصه نتایج تحلیل واریانس نشان داد که بین انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان و دانشکده، در اکثر موارد از لحاظ آماری تفاوت معناداری در سطح $p < 0/05$ وجود نداشته است. نتایج نشان داد که فقط بین انگیزه‌های کمال خواهی و دانشکده محل تحصیل

خلاصه نتایج تحلیل واریانس در جدول (۷) نشان می‌دهد که به جز انگیزه‌های علائق، بین سایر عوامل انگیزشی و دوره‌های مختلف تحصیلی تفاوت معناداری در سطح $p < 0/01$ وجود داشته است. به طوری که انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان کارشناسی نسبت به دانشجویان دوره‌های مقدماتی و عالی، قوی‌تر بوده است. نتایج آزمون تعقیبی نیز به طور دقیق‌تر نسبت به تحلیل واریانس نشان

دانشجویان از لحاظ آماری تفاوت معنادار در سطح $p < 0/01$ وجود داشته است.

و- نتایج ضریب همبستگی انگیزه‌ها با متغیرهای سن و سابقه نشان داد که در اکثر موارد متغیرهای مذکور، با انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان رابطه معنادار و معکوس در سطح $p < 0/01$ داشته است. نتایج نشان داد که متغیر سن در ۱۸ مورد و متغیر سابقه در ۱۹ مورد با انگیزه‌های تحصیلی رابطه معنادار داشته است. همچنین تمامی ضرایب همبستگی منفی و به معنی آن است که افزایش متغیرهای سن و سابقه در کاهش انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان مؤثر بوده است.

ز- یافته‌های مربوط به مصاحبه‌ها و مشاهدات محقق نشان داد که: عوامل مربوط به ویژگی‌های دانشجویان مانند: نگرش‌ها، انتظارات، توانمندی‌ها، علائق، مشکلات شخصی و خانوادگی، مدرک گرایی، نمره محوری و ارزش گذاری ضعیف برای یادگیری؛ عوامل مربوط به برنامه‌های آموزشی، محتواها و واحدهای درسی؛ عوامل مربوط به امکانات و فضاهای آموزشی و غیر آموزشی؛ عوامل مربوط به کیفیت روابط و مناسبات حاکم میان دانشجویان، اساتید و سایر مسئولان؛ همچنین روش‌های تدریس، ارزشیابی از آموخته‌ها، و انتظارات برخی از اساتید، مهم ترین عوامل تأثیرگذار بر انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان بوده است.

بحث و نتیجه گیری

در خصوص میزان انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان یافته‌ها نشان داد که انگیزه‌های، بهره مند شدن از دانش و اطلاعات علمی جدید؛ کسب صلاحیت‌های تخصصی و حرفه‌ای؛ ارتقاء طبقه اجتماعی؛ کسب مقبولیت بیشتر؛ افزایش توانایی‌ها؛ رشد و پیشرفت؛ شکوفا سازی استعدادها؛ ارتقاء به سطوح بالاتر؛ جلب رضایت خداوند؛ داشتن زندگی رضایت بخش؛ افزایش توانایی پاسخگویی به سؤال‌های علمی فرزندان؛ تأثیر گذاری و نفوذ بیشتر بر دیگران و علاقه به تحصیل، در حد زیاد و خیلی زیاد توصیف شده است. این انگیزه‌ها غالباً از نوع رشد و پیشرفت، کمال خواهی و علائق می‌باشند. انگیزه‌های

اجتماعی و احترام در حد متوسط و انگیزه‌های شغلی و مقابله از نظر دانشجویان پایین‌تر از متوسط توصیف شده است. این نتایج نشان می‌دهد که انگیزه‌های تحصیلی اکثر دانشجویان غیر مادی و عمدتاً رشد و پیشرفت و ارتقاء بوده است. انگیزه رشد و پیشرفت مهمترین عامل در انگیزه تحصیلی است. نیاز به رشد و پیشرفت در فرایند آموزش و یادگیری می‌تواند به صورت انگیزه پیشرفت تحصیلی در فراگیران بروز نماید (شولتز^۱، ۱۳۸۷).

برای دانشجویان این مجتمع بالا بودن احتمال رسیدن به هدف و میزان ارزشمندی هدف، عامل موثری در افزایش انگیزه‌های تحصیلی و علائق آنان برای کسب موفقیت بوده است. از این نظر نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیق عبد خدایی (۱۳۸۶) همخوانی دارد. همچنین با یافته‌های تحقیق روحی و همکاران (۱۳۸۶) از این نظر همخوانی دارد که اولاً دانشجوی کاملاً بدون انگیزه تحصیلی وجود نداشت. ثانياً نارضایتی از امکانات رفاهی، خدماتی و آموزشی و کیفیت روابط و مناسبات حاکم بر آموزشگاه بر کاهش میزان انگیزه‌های تحصیلی آنان مؤثر بوده است. که این نتیجه با نتایج تحقیق مظلومی و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی دارد.

یافته‌های تحقیق حاضر مؤید آن بود که حجم زیاد واحدهای درسی، نامناسب بودن برنامه‌های درسی، توجه کم مسئولان به مشکلات دانشجویان و نامناسب بودن تجهیزات آموزشی و رفاهی تأثیر قابل توجهی در کاهش انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان داشت که این نتیجه با نتایج تحقیق صیابی (۱۳۸۳)؛ شاهسونی (۱۳۸۳) و مولوی و همکاران (۱۳۸۶) همخوانی دارد.

بر اساس میانگین رتبه‌های مربوط به انگیزه‌های تحصیلی، ترتیب اهمیت انگیزه‌ها از نظر دانشجویان نشان داد که رشد و پیشرفت شخصی با میانگین رتبه ۱۷/۹۴، جلب رضایت خداوند با میانگین رتبه ۱۷/۵۱ و بهره مند شدن از دانش و اطلاعات علمی و جدید با میانگین رتبه ۱۶/۷۹ به ترتیب اولویت‌های اول تا سوم را داشته‌اند. بنابراین می‌توان گفت که رشد و پیشرفت، ارتقاء و کمال خواهی جزء اولویت‌های انگیزشی بیشتر

که این نتیجه با نتایج تحقیق جمشیدی (۱۳۸۷) همخوانی دارد. نتایج این پژوهش همچنین با نتایج تحقیق یوسفی و همکاران (۱۳۸۸) که نشان دهنده بالا بودن انگیزه علاقه به تکلیف و تحصیل در میان دانشجویان بود و نتایج تحقیق نیک صالحی (۱۳۸۶) که نشان داد، اطمینان از آینده شغلی عامل موثری در افزایش انگیزش تحصیلی دانشجویان بورسیه بوده است، همخوانی دارد.

بررسی انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان بر حسب تأهل نشان داد که بین انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان مجرد و متأهل در اکثر موارد از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود داشته است. مقایسه میانگین نمرات و یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد که میزان انگیزه‌های شغلی و اجتماعی؛ مقابله و احترام دانشجویان متأهل، ضعیف‌تر از دانشجویان مجرد بوده است. نتایج همچنین نشان داد که میزان انگیزه‌های دانشجویان مجرد و متأهل برای بهره مند شدن از دانش و اطلاعات علمی و جدید؛ کسب صلاحیت‌های تخصصی و حرفه‌ای؛ افزایش توانایی‌ها؛ شکوفا سازی استعدادها؛ رشد و پیشرفت؛ ارتقاء به سطوح بالاتر، جلب رضایت خداوند، افزایش توانایی پاسخگویی به سؤال‌های علمی فرزندان و علاقه به تحصیل مشابه و در سطح قوی بوده است.

یافته‌های فوق با نتایج تحقیق روحی و همکاران (۱۳۸۹) که نشان دهنده عدم ارتباط بین وضعیت تأهل و انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان در دانشگاه علوم پزشکی گلستان بود تفاوت داشت. یکی از دلایل تفاوت در این زمینه را می‌توان مربوط به فقدان امنیت شغلی برای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان دانست. در حالی که در تحقیق حاضر نیاز به امنیت شغلی برای هر دو گروه دانشجویان تا حدود زیادی تأمین شده بود. نکته دیگر این که چون دانشجویان متأهل غالباً دارای سابقه بیشتر، امنیت شغلی، کسب درآمد، احترام، و طبقه اجتماعی بالاتری نسبت به دانشجویان مجرد بودند، انگیزه‌های شغلی، اجتماعی و مقابله پایین تری داشتند. از طرف دیگر نتایج این پژوهش نشان داد که دانشجویان مجرد با توجه به امید به آینده و کمال

دانشجویان بوده است. از طرف دیگر انگیزه‌هایی مانند امنیت شغلی، آسایش و رفاه، کسب درآمد بیشتر، مزایای شغلی، رقابت و فرار از مشکلات زندگی به عنوان کم اهمیت ترین انگیزه‌ها توصیف شده است. با توجه به مشکلات و مسائل مربوط به اشتغال و کسب درآمد که امروزه به عنوان مهمترین نیاز برای بسیاری از جوانان محسوب می‌شود، اما میزان انگیزه‌های فوق در دانشجویان این مجتمع در حد ضعیف بوده است، که دلیل آن را تا حدود زیادی می‌توان مربوط به فقدان مشکل اشتغال و احساس امنیت شغلی در دانشجویان این مجتمع دانست. اما قوی بودن میزان انگیزه‌های رشد و پیشرفت در دانشجویان نیز عامل مؤثری در یادگیری و تمایل یادگیرنده به فعالیت بیشتر و کسب موفقیت می‌شود.

نتایج پژوهش مولوی و همکاران (۱۳۸۶) نشان داد که امید به آینده به میزان ۹۰٪ می‌تواند در افزایش یا کاهش انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان تأثیر گذار باشد. یکی از دلایل بالا بودن میزان انگیزه تحصیلی دانشجویان این مجتمع را می‌توان، میزان امید به آینده آنان و یا امکان ادامه تحصیل و به دست آوردن جایگاه‌های شغلی و اجتماعی مناسب‌تر دانست. در این پژوهش دانشجویان تا حدود زیادی از نظر شغلی، تأمین بودند. بنابراین مطالعه و تحصیل از این جهت برای آنان اهمیت داشت که منجر به ارتقاء و جایگاه‌های بهتر سازمانی، اجتماعی و خانوادگی می‌گردید. البته عوامل اعتقادی و فرهنگی، باورهای خودکارآمدی و خود ارزشی حاکم بر دانشجویان نیز در بالا بودن انگیزه‌های رشد و پیشرفت، کمال خواهی و علاقه به مطالعه و یادگیری موثر بوده است (سیفرت^۱، ۲۰۰۴ و شانک^۲، ۲۰۰۵). به عبارت دیگر علی‌رغم وجود موانع و مشکلات، گرایش به کار و تکلیف، تحصیل، پیشرفت و هدف مداری نسبت به سایر عوامل از توان انگیزشی بالایی برخوردار بودند. همچنین میزان توان انگیزشی پر کردن اوقات فراغت، فرار از مشکلات زندگی، کسب شهرت، رقابت، آسایش و رفاه بسیار ضعیف بود

1 - Seifert.
2 - Schunk.

خواهی بیشتری که داشتند در تمامی انگیزه‌ها نسبت به دانشجویان متأهل قوی‌تر بوده اند. این نتیجه با نتایج تحقیق مولوی و همکاران (۱۳۸۶) همخوانی دارد. نتایج این تحقیق همچنین مؤید نتایج پژوهش عبد خدایی (۱۳۸۶) مبنی بر این که ترکیب پیچیده‌ای از سازه‌های درونی شخصیت (مانند باورها، نگرش‌ها، توانمندی‌ها و انتظارات) و مشوق‌های بیرونی و محیطی (مانند تشویق‌های دیگران، شرایط اجتماعی و آینده شغلی) در انگیزه‌های تحصیلی تأثیرگذار است، می‌باشد.

نتایج یافته‌های مربوط به انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان بر حسب دوره‌های مختلف نشان داد که متغیر دوره تحصیلی بر اکثر انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان تأثیرگذار بوده است. مقایسه نتایج نشان داد که میزان انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان دوره‌های کارشناسی نسبت به دانشجویان دوره‌های مقدماتی و عالی قوی‌تر بوده است. اظهارات دانشجویان در مصاحبه‌ها و مشاهدات محقق نیز، مؤید بالاتر بودن میزان خودباوری و موفقیت تحصیلی دانشجویان کارشناسی بود. نتایج مربوط به این پژوهش با نظریه‌های انگیزشی پیشرفت، انتظار و نتایج پژوهش آشر و پاجارز^۱ (۲۰۰۶) همخوانی دارد. از میان انگیزه‌های مختلف انگیزه‌های رشد و پیشرفت، ارتقاء به سطوح بالاتر و شکوفاسازی استعدادها، قوی‌ترین انگیزه‌ها و مربوط به دانشجویان دوره کارشناسی؛ انگیزه‌های فرار از مشکلات زندگی، کسب شهرت و پر کردن اوقات فراغت، ضعیف‌ترین انگیزه‌ها و مربوط به دانشجویان دوره عالی بوده است. انگیزه جلب رضایت خداوند در هر سه گروه قوی بوده است. این نتیجه را می‌توان به میزان زیادی تحت تأثیر ویژگی‌های اعتقادی، فرهنگی، گرایش به کار و تکلیف، هدف‌مداری و انجام وظیفه سازمانی دانشجویان دانست.

یافته‌های فوق با نتایج تحقیق مظلومی و همکاران (۱۳۸۹) که نشان دهنده تأثیر مقطع تحصیلی و گروه سنی بر انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان بود، همخوانی دارد. اظهارات دانشجویان دوره‌های عالی و مقدماتی

بیانگر پایین‌تر بودن میزان انگیزه‌های تحصیلی آنان نسبت به دانشجویان دوره کارشناسی بود که برخی از دلایل آن عبارت بودند از: متأهل بودن و دل مشغولی‌های مربوط به آن؛ طولانی بودن مدت دوره و دوری از خانواده؛ بالاتر بودن سن و سابقه و احساس عدم توانایی برای یادگیری دروس؛ فشرده بودن بیش از حد برنامه‌های آموزشی، واحدها و کلاس‌های درسی و بالا بودن سطح دشواری بسیاری از دروس؛ الزامی بودن شرکت در دوره‌ها به منظور ارتقاء؛ کمبود امکانات؛ فقدان برنامه‌های تفریحی و مسئولیت‌های آنان در سازمان محل خدمت به گونه‌ای که بعضی از آن‌ها در زمان مرخصی هم باید برای جبران عقب ماندگی‌های کاری در محل کار حاضر می‌شدند. با توجه به مسائل و مشکلاتی که تحصیل برای دانشجویان دوره‌های مقدماتی و عالی داشت، آنان نیز فاقد انگیزه تحصیلی نبودند زیرا طی نمودن دوره‌های تحصیلی زمینه ساز ترفیع، مسئولیت‌های مهم‌تر، اعتبار و درآمد بیشتر برای آنان بود. بزعم فرنچ^۲ (۱۹۸۷) اگر یادگیرندگان به این واقعیت واقف شوند که با تحصیلات به برخی از پاداش‌های اجتماعی از قبیل تأیید، ترفیع، اعتبار بیشتر، پول افزون‌تر، کار جالب‌تر و مسئولیت‌های مهم‌تر دست می‌یابند، در آنان انگیزه تحصیلی افزایش می‌یابد.

بررسی انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان بر حسب دانشکده نشان داد که میزان انگیزه‌های دانشجویان صرفاً در زمینه کسب مزایای شغلی، ارتقاء طبقه اجتماعی، شکوفاسازی استعدادها، رسیدن به چیزهایی که لازمه زندگی است، داشتن زندگی رضایت‌بخش و افزایش توانایی پاسخگویی به سؤال‌های علمی فرزندان از لحاظ آماری تفاوت معنادار داشته است. اما در اکثر موارد عامل دانشکده بر انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان تأثیرگذار نبوده است که این نتیجه با نتایج تحقیق مظلومی و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی دارد. یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد که فقدان رابطه نزدیک و صمیمانه مسوولان با دانشجویان، عدم توجه به علائق دانشجویان برای انتخاب رشته، کمبود امکانات و

غیرکاربردی بودن برخی از دروس در کاهش انگیزه‌های برخی از دانشجویان تأثیر بیشتری داشته است.

بررسی رابطه بین انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان و سن نشان داد که در اکثر انگیزه‌ها متغیر سن دانشجویان در میزان انگیزه‌هایشان تأثیرگذار بوده است. به طوری که با افزایش سن، انگیزه تحصیلی کاهش یافته است. نظرات دانشجویان سنین مختلف در مورد انگیزه‌های رشد و پیشرفت، کمال خواهی و علائق، مشابه اما در مورد سایر انگیزه‌ها که غالباً جزء نیازهای شغلی، اجتماعی، احترام و مقابله هستند، متفاوت بوده است، به گونه‌ای که میزان این انگیزه‌ها در دانشجویان جوان‌تر بیشتر از دانشجویان مسن‌تر بوده است.

یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها نیز مؤید این نتیجه بود که دانشجویان مسن‌تر، معمولاً متأهل، دارای سابقه بیشتر و اکثراً در دوره‌های مقدماتی و عالی تحصیل می‌کردند. شرکت در این دوره‌ها برای ارتقاء این دانشجویان ضروری بود. به عبارت دیگر افراد باید بر اساس الزامات شغلی و سازمانی و برنامه زمانی مشخصی، دوره‌های آموزشی مختلف را سپری نموده تا امکان ارتقاء به سطوح بالاتر را پیدا کنند. نتایج این پژوهش با نتایج تحقیق مظلومی و همکاران (۱۳۸۹) که نشان دهنده ارتباط معنادار بین گروه سنی و انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان بود همخوانی دارد. یکی از نکات حائز اهمیت که تا حدودی منجر به کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان شده بود، فقدان ترس از شکست بود، که با نظرات اتکینسون^۱ (۱۹۷۸) همخوانی دارد.

نتایج ضریب همبستگی بین انگیزه‌های تحصیلی و سابقه دانشجویان، مشابه نتایج مربوط به رابطه بین انگیزه‌های تحصیلی و سن آنان، بیانگر آن است که در اکثر انگیزه‌های تحصیلی، بین نظرات دانشجویان با سوابق مختلف تفاوت معناداری وجود داشته است. به گونه‌ای که افزایش سابقه دانشجویان کاهش انگیزه‌های آنان را به ویژه در زمینه‌های شغلی و اجتماعی، احترام و مقابله به همراه داشته است.

همچنین یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها نیز نتایج فوق را مورد تأیید قرار می‌دهد، به طوری که دانشجویانی که غالباً دارای سوابق بالا بودند به دلیل محدودیت‌ها و مشکلات متعدد درونی و بیرونی، انگیزه‌های خود را برای تحصیل پایین‌تر توصیف نموده بودند. آنان برای ارتقاء پیامدها و مزایای شغلی حاصل از آن، ملزم به گذراندن دوره‌های مختلف آموزشی بودند. برخی از این دانشجویان فاصله و شکافی که بین دوره‌های آموزشی قبل و کنونی آنان ایجاد شده و برخی دیگر، فقدان آمادگی و پیشینه علمی لازم و عده‌ای نیز مسئولیت شغلی و انتظارات زیاد سازمان خود را عاملی برای کاهش انگیزه تحصیلی قلمداد می‌کردند. برخی از دانشجویان با استناد به نظریه برابری، احساس نابرابری منفی می‌کردند (برومند، ۱۳۸۱) و تصور می‌کردند که حضور آنها در دوره‌های مقدماتی و عالی نوعی بی عدالتی محسوب می‌شود (رضاییان، ۱۳۸۶). زیرا احساس می‌کردند برخی از افراد با شرایط مشابه، بدون طی کردن این دوره‌ها و یا با گذراندن این دوره‌ها در شهرستان خودشان مدارک لازم برای ارتقاء را دریافت نموده‌اند. به اعتقاد برخی از دانشجویان نیز بالا بودن انگیزه تحصیلی و تلاش برای پیشرفت و موفقیت با پایین بودن میزان انگیزه تحصیلی و فقدان تلاش برای یادگیری تفاوت زیادی در سرنوشت آنان ندارد. و افراد با نمرات خوب، متوسط یا ضعیف نهایتاً دوره‌های آموزشی را سپری و مدارک لازم را دریافت می‌نمایند. به عبارت دیگر فقدان ترس از شکست که با نظرات اتکینسون (۱۹۷۸) همخوانی دارد، تا حدودی منجر به کاهش انگیزه تحصیلی آنان شده بود. نتایج این پژوهش با نتایج تحقیق صبایی (۱۳۸۳)، شاهسونی (۱۳۸۳)، مظلومی و همکاران (۱۳۸۹)، حسینی طباطبایی و قدیمی مقدم (۱۳۸۶) و عبد خدایی (۱۳۸۶) همخوانی دارد.

فقر تحقیقاتی پیرامون موضوع مورد نظر به ویژه در مراکز آموزشی نظامی؛ و عدم امکان تعمیم نتایج مرحله دوم به جامعه مورد مطالعه به دلیل ماهیت روش‌های تحقیق کیفی مهمترین محدودیت‌های این پژوهش است.

پیشنهادها

بر اساس نتایج تحقیق، پیشنهاد می‌گردد:

- ۱- درگزینش به توانایی‌ها، پیشینه علمی و علائق دانشجویان، برای انتخاب رشته‌ها و رشته‌ها توجه گردد.
- ۲- همایش‌ها و کارگاه‌های آموزشی برای مسئولان، برنامه ریزان و اساتید به منظور ارائه راهکارهای عملی تقویت و پرورش انگیزه‌های تحصیلی درونی دانشجویان و بر طرف نمودن موانع موجود در این زمینه برگزار گردد.
- ۳- برنامه‌های آموزشی و درسی در حال اجرا از نظر کمی و کیفی، حجم و محتوای موضوعات درسی و برخی از مقررات آموزشی که باعث تقویت مفهوم مدرک گرایی می‌گردد، بازنگری و اصلاح گردد.
- ۴- با برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای اساتید، روش‌های تدریس فعال، مسأله محور و مشارکتی جایگزین روشهای تدریس سنتی شود، تا دانشجویان بازیگران اصلی صحنه یادگیری شده و با انگیزه قوی‌تری یادگیری را تجربه نمایند.
- ۵- اتکاء بیش از حد بر شیوه‌های ارزشیابی کمی و غیرکاربردی کاهش یابد.
- ۶- روابط و مناسبات صمیمانه و توأم با احترام، همراه با توجه بیشتر به مسائل و مشکلات دانشجویان حاکم گردد.
- ۷- پژوهشی به منظور بررسی میزان رضایت از تأمین انگیزه‌های دانشجویان در مجتمع دانشگاهی و مهمترین عوامل مؤثر بر آن به منظور کاهش عوامل بازدارنده انگیزشی انجام شود.

منابع

- ۱- احمدی، مسعود (۱۳۸۳). مبانی سازمان و مدیریت. تهران: نشر ویرایش.
- ۲- اطهری راد، علاء الدین (۱۳۷۱). اصول و فنون ایجاد انگیزش در فراگیران. رشد تکنولوژی، دوره ۸، شماره ۵.
- ۳- باقری، مسعود. (۱۳۷۲). تأثیر انگیزش در پیشرفت تحصیلی. تربیت، دوره هشتم، شماره ۴.
- ۴- بحرانی، محمود (۱۳۸۴). مطالعه انگیزش تحصیلی دانش آموزان متوسطه استان فارس و عوامل همبسته بآن. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز؛ دوره بیست و دوم، شماره چهارم.
- ۵- بحرانی، محمود (۱۳۸۸). بررسی روایی و پایایی مقیاس انگیزش تحصیلی هارت. تهران: مجله مطالعات روانشناختی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء (س).
- ۶- برومند، زهرا (۱۳۸۱). مدیریت رفتار سازمانی. تهران: دانشگاه پیام نور. چاپ هشتم.
- ۷- پارسا، محمد (۱۳۷۲). روانشناسی یادگیری. تهران: انتشارات بعثت.
- ۸- جمشیدی، فریمان (۱۳۷۶). بررسی رابطه عوامل انگیزش تحصیلی با مواضع کنترل در میان دانشجویان مراکز آموزش عالی ضمن خدمت فرهنگیان و مراکز تربیت معلم استان زنجان. پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- ۹- حسینی طباطبایی، فوزیه، قدیمی مقدم، ملک محمد (۱۳۸۶). بررسی علل پیشرفت تحصیلی دختران در مقایسه با پسران در استان‌های خراسان رضوی، شمالی و جنوبی. اصفهان، دانش و پژوهش در علوم تربیتی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
- ۱۰- راس، رندال و آلتامپر، الیزابت (۱۳۸۵). استرس شغلی. ترجمه غلامرضا خواجه پور، تهران: انتشارات بازتاب.
- ۱۱- رضائیان، علی (۱۳۸۶). مبانی مدیریت رفتار سازمانی. تهران: انتشارات سمت. چاپ هشتم.
- ۱۲- روحی، قنبر، حسینی، سید عابدین، بادله، محمد تقی، رحمانی، حسین (۱۳۸۶). انگیزه تحصیلی و رابطه آن با برخی از عوامل در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان. گام‌های توسعه در آموزش پزشکی، مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی.
- ۱۳- شاهسونی، سودابه (۱۳۸۳). نمایه پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان. جلد سوم. شورای تحقیقات آموزش و پرورش اصفهان.
- ۱۴- شولتز، دوان پی و سیدنی، آلن شولتز (۱۳۷۸). نظریه‌های شخصیت. چاپ دوم، ترجمه یوسف کریمی و همکاران، نشر ارسباران.
- ۱۵- صابئی، محمدتقی (۱۳۸۳). نمایه پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان. جلد سوم. شورای تحقیقات آموزش و پرورش اصفهان.
- ۱۶- عبد خدایی، محمد سعید، سیف، علی اکبر، کریمی، یوسف، بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۶). تدوین و هنجاریابی مقیاس انگیزش تحصیلی و بررسی اثر بخشی آموزش مهارت‌های مطالعه بر افزایش انگیزش. مشهد: مجله مطالعات تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی.
- ۱۷- فیضی، طاهره (۱۳۷۹). مبانی سازمان و مدیریت. تهران: انتشارات پیام نور، چاپ هفتم.
- ۱۸- قاجارگر، مرتضی (۱۳۷۳). بررسی رابطه بین انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر و پسر دوره راهنمایی تحصیلی منطقه ۷ آموزش و پرورش در تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- ۱۹- قاسمی پیربلوطی، محمد (۱۳۷۴). بررسی رابطه پیشرفت تحصیلی با انگیزش و منبع کنترل در دانش آموزان سال سوم راهنمایی شهرکرد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- ۲۰- مارشال، گرچن. ب اس من کاترین (۱۳۷۷). روش تحقیق کیفی. ترجمه پارسائیان و اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- ۲۱- مختاری، احمد (۱۳۸۳). نمایه پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان. جلد چهارم. شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان.
- ۲۲- مظلومی، سعید، احرامپوش، محمدحسن، ثروت، فرخ لقا و عسگرشاهی، محسن (۱۳۸۹). بررسی میزان انگیزش تحصیلی و ارتباط آن با رفتارهای پر خطر بهداشتی در دانشجویان پسر. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، دوره ۱۸ شماره ۳.
- ۲۳- منظری توکلی، علیرضا (۱۳۷۵). بررسی رابطه انگیزه پیشرفت، هسته کنترل و پیشرفت تحصیلی در بین دانش آموزان مقطع متوسطه. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز.
- ۲۴- مقام معظم رهبری (۱۳۸۹). صحیح صادق، شماره ۴۵۹
- ۲۵- مولوی، پرویز، فدایی نائینی، علی رضا، محمد نیا، حسین، رسول زاده، بهزاد (۱۳۸۶). بررسی عوامل مؤثر در کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. تهران: مجله

- علمی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران. دوره ۲۵، شماره ۱.
- ۲۶- میچل، ترنس آر (۱۳۷۳). مردم در سازمانها زمینه رفتار سازمانی. ترجمه حسین شکرکن، تهران: انتشارات رشد.
- ۲۷- میرکمالی، محمد (۱۳۸۵). رهبری و مدیریت آموزشی. تهران: نشر یسترون، چاپ پانزدهم.
- ۲۸- نائلی، محمد علی (۱۳۷۳). انگیزش در سازمانها. اهواز: دانشگاه شهید چمران.
- ۲۹- نریمانی، محمد (۱۳۷۲). ایجاد انگیزه در دانشجویان. نشریه پیوند. تابستان: شماره ۱۵۵.
- ۳۰- هرسی، پاول، بلانچارد، کنت (۱۳۸۱). مدیریت رفتار سازمانی. ترجمه علی علاقه بند، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- ۳۱- یوسفی، علیرضا، قاسمی، غلامرضا و فیروزنیا، سمانه (۱۳۸۸). ارتباط انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی.
- 32-Atkinson, J.W.(1978). Motivational effects in scaled test of ability and educational achievement. In I.J.Fyans, Jr(ed) achievement Motivation new York: plenum press.
- 33- Bruinsma, M. (2004). Motivation, Cognitive Processing and Achievement in higher Education. Journal of Learning and Instruction . 14.
- 3۴-French, E.G.(1987). Motivation as a variable in work partner selection. Journal of abnormal and social psychology.
- 35-Miskel, Cecil G.(1983). Motivation in Educational Organizations, Educational Administration Quarterly, vol, 18. No3.
- 36-Rush Sheila (1994). Analysis factors that place student atrisk. Educational Research ؛ 4(3).
- 37-Schunk, D.H. (2005). Commentary on self-regulation in School contexts. Learning and instruction. Vol 15 , issue 2.
- 38-Seifert, L. (2004). Understanding Student Motivation . Journal of Educational research . 46.
- 39-Usher, E.L. & Pajares, F. (2006). Sources of academic and self-regulatory efficacy beliefs of entering middle school students .Contemporary Educational Psychology . Vol 31, Issue 2